

POLITIČKA SITUACIJA I IZBORI U OPĆINI MOLVE OD 1871. DO 1914. GODINE

POLITICAL SITUATION AND ELECTIONS IN MUNICIPALITY OF MOLVE IN THE PERIOD FROM 1871 TO 1914

Vladimir Šadek

OŠ Đuro Ester

Đuro Ester Elementary School

Koprivnica

Primljeno / Received: 19. 6. 2006.

Ptihvaćeno / Accepted: 3. 11. 2006.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

UDK/UDC 323.22 (497.5.)-32-05

Stručni rad

Professional paper

SAŽETAK

Teritorij varaždinske Vojne krajine sjedinjen je s civilnom Hrvatskom kraljevim manifestom od 8. lipnja 1871. Novoosnovana Bjelovarsko-križevačka županija podijeljena je na upravne kotare, koji su dalje podijeljeni na općine. Jedna od novih općina bila imala je sjedište u mjestu Molve. Od tada se sve više u cijelom kraju počinje osjećati političko djelovanje pojedinih stranačkih grupacija, a naročito je to bilo izraženo prilikom izbora za Hrvatski sabor. Izbornici iz Općine Molve odlazili su na glasovanje u Novigrad Podravski, koji je tada imao ulogu sjedišta izbornog kotara.

Početkom 20. stoljeća u Molvarskoj Podravini do izražaja dolazi rad braće Radić. Brojne pučke skupštine i sastanci rezultiraju stvaranjem ogranaka Hrvatske pučke seljačke stranke po cijeloj Podravini. Stjepan Radić u to je doba u više navrata posjetio Molve i održao pouzdane sastanke.

U predizbornoj kampanji 1908. u novigradskom izbornom kotaru dolazi do žestoke izborne borbe između pristaša Stjepana Radića i Ivice Franka. U Molvama u to vrijeme većinu izbornika čine pristaše HPSS-a, koji ometaju skup frankovaca pred izbore. Radić je pobijedio u 2. krugu izbora, na oduševljenje brojnih seljaka koji su slavili na novigradskom trgu.

Na svim idućim izborima za Hrvatski sabor do 1. svjetskog rata pobijedio je kandidat HPSS-a, Tomo Jalžabetić iz Đurđevca.

Ključne riječi: Molve, izbori, seljački pokret, HPSS, Stjepan Radić.

Keywords: Molve, elections, peasants' movement, Croatian Peasants' Party, Stjepan Radić.

1. UVOD

Molve se nalaze u sjevernoj Hrvatskoj, u blizini korita rijeke Drave, nedaleko od granice s Mađarskom. Mjesto je smješteno na manjem brežuljku i kao takvo dominira svojom visinom iznad okolnog nizinskog područja, a naročito crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije u nebo, koja se uzdiže iznad naselja i predstavlja znamenitost cijelog podravskog kraja. Molve se prvi puta spominju 1273. godine, a ime su dobile po mlinovima na rijeci Dravi, prvotno Molywa, Molwe. U različitim srednjovjekovnim spisima Molve se spominju u popisu župa komarničkog arhiđakonata, u popisu poreza, darovnica itd. Cjelokupni razvoj Molva kao mjesta uvelike je

vezan uz legendu o drvenom gotičkom kipu Bogorodice s djetetom, koji je donesen iz franjevačkog samostana u Prekodravlju. Nakon provale Turaka u 16. stoljeću mještani su, nadajući se brzom povratku, zakopali kip u zemlju i otišli u progonstvo. Međutim njihovi potomci vratili su se natrag tek stotinjak godina poslije, a kip je ostao zaboravljen u zemlji. Kip je prema legendi iskopao vol jednog gazde, koji je ne sluteći ništa svakodnevno vodio stoku na ispašu. Molvarci su kip odmah postavili u staru obnovljenu kapelu, a glas o čudesnom pronalasku kipa ubrzo se proširio cijelim krajem, pa je narod već od 17. stoljeća počeo hodočastiti u Molve. Molvarci su sredinom 19. stoljeća za brojne vjernike izgradili najveću crkvu u Podravini, čija gradnja je trajala 10 godina. Prilikom gradnje vladala je marvinska pošast koja je uvelike osiromašila ljude ovog kraja, koji su bili glavna radna snaga prilikom gradnje.¹ Prilikom proštenja u Molve su dolazili brojni hodočasnici iz cijele Podravine, Zagreba, Koprivnice, Križevaca, Bjelovara, Virovitice i susjednih mađarskih krajeva. Tako se prilikom posvećenja nove kapelice u Marijanskoj ulici, u kojoj se čuva kip gotičke Madone, u srpnju 1901. godine u Molvama okupilo blizu 30.000 hodočasnika. Prilikom blagdana Velike Gospe u hodočašće redovito dolaze tisuće vjernika.

Molve su do 1871. godine bile dio Vojne krajine, a kao takve spadale su pod upravu Virovske kapetanije. Raspadom Vojne krajine Molve po prvi put dobivaju svoju općinu, o čemu će kasnije biti više riječi. U Molvama su nekoliko godina kasnije osnovane brojne udruge: knjižnica, tamburaški orkestar, dobrovoljno vatrogasno društvo, seljačka zadruga, veresijska udruga, gospodarsko društvo, itd. Također su se održavali i godišnji gospodarski sajmovi. Pred 1. svjetski rat osnovan je i poštanski ured, dok škola u Molvama postoji još od 1674.² Drugim riječima bujao je zanimljiv kulturni i društveni život, što dokazuje da su Molve tada bile jedno od naprednijih mjesta u Podravini. Općina Molve je oko 1900. imala blizu 3600 stanovnika.³

U ovom radu pokušat ću se više osvrnuti na političku situaciju i izbore, zapravo tematiku kojom se o Molvama još nitko nije opsežnije pozabavio. S obzirom na velik broj radova o okolnim podravskim mjestima, naročito Virju i Novigradu, kojima su svoja djela posvetili stručnjaci poput Mire Kolar-Dimitrijević, Hrvoja Petrića i ostalih, šteta je da o Molvama ima vrlo malo objavljenih radova. Naročito se to odnosi na političke, gospodarske i društvene prilike od 1871. do samostalnosti Republike Hrvatske. List Podravac, koji se kasnije preimenovao u Hrvatske novine, nudi široku lepezu događaja na području virovske Podravine. Brojni su članci o političkim događajima od početka 20. stoljeća do 1908. iz kojih se vrlo lijepo dočarava situacija među stanovništvom ovog dijela Podravine. Povjesničar Rudolf Horvat pisao je o izborima za Hrvatski sabor u Izbornom kotaru Novigrad u koji su spadale Molve, te će mi i njegov rad biti vrlo koristan u istraživanju navedene problematike. Također i brojni radovi u kojima se Molve samo usputno spominju pružit će mi dijelić slike u slaganju konačnog mozaika političkih previranja i predizbornih borbi navedenog kraja.

¹ Više o gradnju crkve vidi: HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina. Koprivnica : Nakladn kuća "Dr. Feletar", pretisak 1997. Str. 56-59. ; MAGJEREC, Juraj. Majka Božja Molvarska. Rim 1957. ; JALŠIĆ, Draženka. Povijesni zapisi i legenda o štovanju Čudotvorne Majke Božje Molvarske. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998. Str. 132-155.

² Više o školstvu u Molvama vidi u: ŠPOLJAR, Rudolf. Razvoj obrazovanja i školstva u Molvama i okolici. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998. Str. 202-219.

³ FELETAR, Dragutin. Demografske značajke Općine Molve. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998. Str. 46-56.

⁴ MADJER, Blaž. Časti i dobru zavičaja. Zagreb, pretisak 1992. Str. 322-330. ; MATIŠIN, Martin. Civilna uprava od 1871. do 1945. // Virje na razmeđu stoljeća 4(1991), str. 33-34.

2. UKIDANJE VOJNE KRAJINE I IZBORI ZA HRVATSKI SABOR U VIRJU I NOVIGRADU PODRAVSKOM DO 1901. GODINE

Teritorij varaždinske Vojne krajine, koji su između ostalih činile đurđevačka i križevačka pukovnija, kraljevim manifestom od 8. lipnja 1871. godine sjedinjen je s građanskom Hrvatskom. Razrješenje vojne uprave u pukovnijama križevačkoj i đurđevačkoj povjereno je podmaršalu Rosenzweigu, zapovjedniku krajiške divizije u Karlovcu, koji 29. srpnja 1871. stiže u Bjelovar, gdje je carevom odlukom određeno sjedište nove Bjelovarsko-križevačke županije. Županija se prema Zakonu o ustrojstvu županija u Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji dijeli na osam kotarskih oblasti. Nakon toga podmaršal s pratnjom odlazi u Novigrad Podravski gdje 2. kolovoza 1871. održava sastanak s zastupnicima iz bivših satnija novigradske, virovske, peteranske i sokolovačke. Donesena je odluka da Virje postane sjedište uprave novoosnovanog kotara, a Novigrad Podravski sjedište kotarskog suda. Kotarski sud nije dugo ostao u Novigradu. Već 1874. je premješten u Virje, a 1875. u Đurđevac.⁴

Istog dana podmaršal Rosenzweig odlazi u Virje, gdje vlast predaje civilnoj upravi. Kotar Virje od tada čine općine Virje, Novigrad i Molve, te je tako novi kotar brojio ukupno 17657 stanovnika. Općinu Molve koja je tog dana osnovana sačinjavala su naselja: Molve, Repaš, Gornja Šuma, Molve Ledine, Grede, Hambari i Medvedička. Navodi se također kako su Medvedička i Grede potpadale i pod općinu Virje, što vjerojatno znači da su ta dva naselja bila podijeljena između ove dvije općine. Za sva naselja koja su potpadala pod općinu Molve navodi se naziv Molvarski konaci, i isto tako se navodi da u općinu Virje potpadaju Virovski konaci.⁵

Kralj je za privremenog upravitelja Bjelovarsko-križevačke županije imenovao pukovnika Ivana viteza Trnskog, predstojnika krajiško-upravnog odjela kod glavnog vojnog zapovjedništva u Zagrebu. Službenu prisegu banu Hrvatske Kolomanu Bedekoviću, Trnski je položio 26. srpnja 1871. Tako je Trnski zajedno s Rosenzweigom stigao iz Zagreba u Bjelovar i bio u delegaciji koja je 2. kolovoza stigla u Novigrad.⁶ Josip Šanjić u svojoj knjizi navodi kako je Ivan vitez Trnski novu općinu u Molvama posjetio 20. prosinca 1871. godine.⁷

Određeno je da se u novoosnovanoj Bjelovarskoj-Križevačkoj županiji što prije provedu izbori narodnih zastupnika za Hrvatski sabor. Županija je podijeljena na 8 izbornih kotara, a birališta su određena u sljedećim mjestima: Garešnica, Grubišno Polje, Čazma, Trojstvo, Sveti Ivan Žabno, Peteranec, Đurđevac i Novigrad. Također je određeno da po jednog zastupnika daju gradovi Ivanić i Bjelovar. Izborni kotar Novigrad činile su upravne općine Virje, Novigrad i Molve. Izravno pravo glasa su imali samo činovnici, svećenici, odvjetnici, mjernici i liječnici, te oni seljaci, obrtnici i trgovci, koji su plaćali najmanje 30 forinti izravnog poreza. Takvih je izbornika bilo jako malo, tako da je izborni rad dao neizravno izbornu pravo i onim seljacima, obrtnicima i trgovcima koji su plaćali najmanje 5 forinti izravnog poreza. Neizravnih 50 birača je biralo jednog izbornika sa pravom glasa na izborima. Prilikom prvih izbora održanim 7. rujna 1871. godine je na biralište u Novigradu izašlo 67 izbornika. Za narodnog zastupnika izabran je novinar Josip Miškatović, za koga je glasao 61 izbornik. Miškatović je pripadao Strossmayerovoj narodnoj stranci, koja je tada bila u opoziciji. Pošto je opozicija dobila više glasova od vladine unionističke stranke, kralj je u siječnju 1872. raspustio Hrvatski sabor. Za nove izbore, koji su

⁵ Isto.

⁶ MADJER, Blaž. Časti i dobru zavičaja... nav. dj. Str. 322-330. ; MATIŠIN, Martin. Virje u prošlosti. // Virje na razmeđu stoljeća 4(1991), str. 31-32.

⁷ ŠANJIC, Josip. Molve-sjećanja. Koprivnica : "Mali Princ", 1997.Str 14.

održani u svibnju 1872., biralište je iz Novigrada premješteno u Virje. U Virju je za narodnog zastupnika izabran Slavoljub Vrbanić, poznati zagrebački odvjetnik i također narodnjak.⁸

Novim Zakonom o ustrojstvu političke uprave, 1874. godine, izvršena je podjela građanske Hrvatske na osam županija, i to Zagrebačku, Riječku, Varaždinsku, Križevačku, Bjelovarsku, Osječku, Požešku i Vukovarsku. Županije su podijeljene na kotare koji dobivaju naziv podžupanije. Bjelovarska županija je podijeljena na dvije podžupanije sa sjedištima u Križu i Bjelovaru, a Križevačka također na dvije, sa sjedištima u Križevcima i Koprivnici.⁹ Sve zakonske promjene počele su djelovati 31. svibnja 1875. godine. Tog dana se ukida Kraljevski županijski kotarski ured virovski, te su njegove službe preseljene u Đurđevac. Teritorij općine Molve je ovim promjenama pripojen općini Virje, koje postaje sjedištem uprave. Općina Virje od tada zajedno s općinama Kuzminec, Ludbreg, Novigrad, Peteranec i Sokolovac čini koprivničku podžupaniju.¹⁰

Na izborima za Hrvatski sabor, u Virju je 5. kolovoza 1875. za narodnog zastupnika izabran Miroslav grof Kulmer, umirovljeni general hrvatskog domobranstva, koji se te godine kandidirao kao član Mažuranićeve Narodne stranke. Grof Kulmer je umro 1877. godine, tako da su u Virju raspisani prijevremeni izbori. Tom prigodom su narodnjaci kandidirali Kostu Vojnovića, sveučilišnog profesora rodom iz Dalmacije. Hrvatska opozicija mu je kao protukandidata postavila Frana Vrbanića, također sveučilišnog profesora rodom iz Gospića. Izbori su održani 27. prosinca 1877. i tom je prigodom pobijedio Vrbanić. Budući da je mandat narodnih zastupnika trajao 3 godine, idući redovni izbori su se održali već u rujnu 1878. godine. Za narodnog zastupnika je ponovo izabran Vrbanić te je, pobijedivši Vojnovića, bio jedan od malobrojnih članova opozicije izabranih u Hrvatski sabor.¹¹

Novi izbori za Hrvatski sabor održani su 1881. godine. Fran Vrbanić se i na tim izborima kandidirao u Virju. Međutim vlada je ne birajući sredstva na ovim izborima pokušala osvojiti što više izbornih kotara. Tako je Vrbaniću kao protukandidat postavljen Matija Kolibaš iz Novigrada Podravnog, umirovljeni domobranski potpukovnik i načelnik u Novigradu. Izborna borba je bila žestoka, budući da su Novogradci većinom pristajali uz Kolibaša. Na izborima je od 99 glasova Vrbanić dobio 55 i tako pobijedio. Međutim vladajući slojevi su u izbornom teroru išli tako daleko da je Fran Vrbanić suspendiran sa službe sveučilišnog profesora. Da zadrži radno mjesto, Vrbanić je morao podnijeti ostavku na mandat narodnog zastupnika. Tako je 20. travnja 1882. na izvanrednim izborima u Virju pobijedio Bartol Zmaić, kandidat vladine narodne stranke. Zmaić je u Virju ponovo izabran u Hrvatski sabor i na redovnim izborima u rujnu 1884. godine.¹²

Budući da je 1881. godine cijela Vojna krajina razvojačena i stavljena pod upravu bana, slijedila je nova podjela upravne vlasti u Kraljevini Hrvatskoj. Novi zakon o ustrojstvu županija i kotara stupio je na snagu 1. ožujka 1886. godine. Prostor Kraljevine Hrvatske podijeljen je na osam upravnih županija: Ličko-krbavsku, Modruško-riječku, Zagrebačku, Bjelovarsko-križevačku, Požešku, Virovitičku i Srijemsku. Ponovnim spajanjem Bjelovarske i Križevačke županije došlo je i do nove podjele kotara. Županiju Bjelovarsko-križevačku tada čine kotari: Bjelovar, Đurđevac, Koprivnica, Grubišno Polje, Garešnica, Čazma, Križevci i Kutina. Općina Virje je ovom podjelom potpala pod kotar Đurđevac.¹³ Molve su pod upravnu općinu Virje

⁸ HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina... nav. dj. Str. 53-64.

⁹ MATIŠIN, Martin. Civilna uprava... navedeno djelo, str. 34.

¹⁰ PETRIĆ, Hrvoje. Pregled povijesti Molvarske Podravine. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998. Str. 94.

¹¹ HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina... nav. dj. Str. 53-64.

¹² Isto.

¹³ MATIŠIN, Martin. Civilna uprava... nav. dj. Str. 34.

potpadale sve do 1890. godine, kada je ponovno osnovana samostalna općina sa sjedištem u Molvama.¹⁴

Novi izbori za Hrvatski sabor u virovskoj izbornoj jedinici održani su u lipnju 1887. godine. Kao kandidat vladine Narodne stranke kandidiran je dr. Martin Matunci, a u ime udružene opozicije Fran Pevalek, koji je do tada u Hrvatskom saboru zastupao grad Koprivnicu. Zanimljivo je da su obojica protukandidata bila rodom iz Novigrada Podravskog. Na izbore je izašlo 111 izbornika, od kojih je 57 glasovalo za Matuncija, a 54 za Pevaleka. Tako je tijesnom pobjedom u Sabor izabran Matunci, iako je od seljaka dobio samo 4 glasa.¹⁵

Da bi na stranke opozicije izvršio još veći pritisak i smanjio im i ovako slabe izgleda na izborima, Khuen je u Saboru dao izglasati novi izborni zakon. Po novom zakonu broj izbornih kotara je smanjen sa 108 na 88. Reforma je provedena tako da su teritoriji izbornih kotara u kojima je opozicija bila jača spajani, a oni kotari u kojima je bilo više vladinih birača nisu dirani. Mandat zastupnika je, kako bi se izbori odvijali što rjeđe, povišen sa 3 na 5 godina. Tako je po novom izbornom zakonu biralište iz Virja ponovno preseljeno iz Virja u Novigrad Podravski. Teritorij ovog izbornog kotara je prilično proširen, tako da od tada u Novigrad uz Molvarce i Virovce dolaze izbornici iz cijelog Prekodravlja, te iz Peteranca, Drnja, Hlebina, Sigeca i Torčeca.

Na izborima 1892. godine je u Novigradu ponovo pobijedio vladin kandidat Martin Matunci, dobivši 178 glasova. Njegov protukandidat je bio pravaš Fran Pevalek, koji je ovaj put dobio 136 glasova.¹⁶

Hrvatska je opozicija na izborima 20. svibnja 1897. godine u Novigradu kandidirala zajedničkog kandidata, dr. Frana Vrbanića, kome su Mađaroni kao protukandidata postavili đurđevačkog odvjetnika dr. Andriju Peršića. Biralištu je pristupilo 353 izbornika, od kojih je 178 glasalo za Vrbanića.¹⁷ Vrbanić je neposredno nakon izbora u povorci od 2.000 ljudi stigao pješice iz Novigrada u Virje, te održao govor pred 10.000 ljudi.¹⁸

Noć oprije izbora na cesti od Molva prema Virju pretučen je Bedenik Vlašićek, službeno ranije tog dana poslan od općinskog bilježnika iz Virja da dojavu nešto bilježniku u Molvama. Izgred se desio nakon što je Vlašićek nakon obavljenog posla u općini navratio u gostionicu, te počeo vrijeđati i provocirati Molvarce s pričama izravno vezanim uz izbore. Kasnije je pronađeno 7 krivaca koji su kažnjeni zatvorskim kaznama od 3 mjeseca pa do 3 i pol godine.¹⁹ Izborni pritisak vršen je i na molvarskog župnika Blaža Tomašića koji je na povratku iz Virja u Molve praćen pandurima.²⁰

Tijesna pobjeda nagnala je Khuena da u Saboru, gdje je njegova struja dobila većinu mandata, poništi izbore u Novigradu. Glavni dokaz protiv Vrbanića bilo je njegovo pismo nekom izborniku u Ždali, u kojem on navodno daje nalog bivšem blagajniku Gjuričiću da ga imenuje za činovnika pučke banke.²¹

Na ponovljenim izborima u prosincu 1897. godine Vrbanić je dobio 183 glasa i tako još jednom pobijedio Peršića, koji ovom prilikom dobiva 164 glasa. Hrvatska opozicija je te godine

¹⁴ PETRIĆ, Hrvoje. Pregled povijesti... nav. dj. Str. 94.

¹⁵ HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina... nav. dj. Str. 53-64.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto.

¹⁸ Podravac, br. 21, 5(1897.)

¹⁹ Isto, br. 21, 22, 23 i 25, 5(1897.)

²⁰ Isto, br. 22, 5(1897.)

²¹ Isto, br. 33, 5(1897.)

u Podravini osvojila svih pet izbornih kotara.²² Nije pomoglo ni to što su mađaroni biračima plaćali gulaš i vino, seljaci su jeli i pili no svejedno su svoj glas dali opoziciji.²³

Podravski glasnik od 28. ožujka 1898. pisao je o izvanrednoj sjednici Općinskog zastupstva Molva. Za općinskog načelnika je na toj sjednici jednoglasno izabran dotadašnji općinski bilježnik Filip Matoničkin. Iste novine iz travnja 1898. pisale su da općinski odbor još između ostalih čine Filip Spitzer, trgovac, i Franjo Sabolek, vlasnik nadničarskog ciglarskog poduzeća u Molvama. Spitzer i Sabolek se tada žale na rad bilježnika Čačića i učitelja Trbuljaka zato jer su na svoju ruku potrošili preko 150 forinti za sadnju vočki oko sajmišta u mjestu, te se zalažu da se sadnice uklone i posade na drugom mjestu.²⁴

Budući da je ban Hedervary raspustio Sabor godinu dana prije završetka mandata, novi izbori su održani 6. studenog 1901. godine. Zbunjena opozicija se nije uspjela dovoljno pripremiti za ove izbore, te uslijed izbornog terora i raznih zlouporaba doživjela katastrofu izgubivši u cijeloj Podravini. U Novigradu je od 315 izbornika glasovanju pristupilo 196, te su svi glasovali za dr. Martina Matuncija.²⁵

3. STJEPAN RADIĆ I SELJAČKI POKRET U MOLVAMA I OKOLICI

Seljački pokret u molvarskom kraju najviše je vezan uz djelovanje nauka braće Radić i osnivanje Hrvatske pučke seljačke stranke, pri čemu je cijela Podravina imala neprocjenjivu ulogu. Povjesničarka Mira Kolar-Dimitrijević u svom radu utvrđuje kako se već od 1895. godine mogu pratiti veze braće Radić s Podravinom, zasnovane uglavnom na đlačkom i studentskom druženju, te na događajima oko spaljivanja mađarske zastave u Zagrebu 1895. kod čega je sudjelovalo mnogo Podravaca.²⁶ Stjepan Radić je već kao dječak sam putovao Podravinom, a zabilježeno je da je u listopadu 1896. posjetio prijatelja sa studija, Svetimira Korporića²⁷ iz Hlebina, s kojim se kasnije dopisuje.²⁸ Stigavši u Hlebine, Radić se zanimao za političko stanje pred izbore, za odnose među strankama, a najviše za odnose između pravaša i mađarona. Održao je i zatvoreni politički skup s vođama opozicije²⁹. Oko 1900. u Hlebine dolazi i Antun Radić, te potiče seljake da stvaraju seljačke zadružne banke, koje bi im posuđivale novac i oslobodile ih od bogatih lihvara i banaka, koji posuđuju novac uz visoke kamate. U kasnijoj seljačkoj stranačkoj organizaciji u Hlebinama prvo ime postaje Petar Gaži, kod kojeg Stjepan Radić odsjeda pri svakom posjetu mjestu.³⁰

Na poziv virovskog novinara Peroslava Ljubića³¹, Stjepan Radić dolazi u Virje te na Uskrsni ponedjeljak 1903. održava skupštinu na kojoj se okupilo oko sto ljudi. Radićev dolazak usko je povezan s demonstracijama protiv režima bana Khuena Hadervaryja u travnju 1903., kojima je

²² HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina... nav. dj. Str. 53-64.

²³ MRAZ, Stjepan. Hrvatski državotvorni pokret i njegov odraz na Hlebine. // Hlebine u srcu : Hlebinski almanah 2. Hlebine : N.K. Lipa, 1996. Str. 44.

²⁴ Podravski glasnik, br. 2, 3 i 7, 1(1898.)

²⁵ HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina... nav. dj. Str. 53-64.

²⁶ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Pisma Podravaca Stjepanu i Antunu Radiću. // Podravski zbornik 18. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1992. Str. 71-118.

²⁷ Korporić i Radić su studirali zajedno u Pragu, a 1904. Korporić postaje član upravnog odbora Hrvatske pučke seljačke stranke. Godine 1906. Korporić napušta HPSS.

²⁸ Korporićeva pisma Stjepanu Radiću pogledati u: KRIZMAN, Bogdan. Korespondencija Stjepana Radića I (1885-1918). Zagreb, 1972. ; II (1919-1928), Zagreb, 1973. ; KOLAR-Dimitrijević, Mira. Pisma Podravaca...nav.dj. Str. 71-118.

²⁹ Radićev posjet Hlebinama opisuje se u: MRAZ, Stjepan. Hrvatski državotvorni pokret... nav.dj. Str. 45.

³⁰ Isto. Str. 44.

Radić na čelu, te zbog kojih je ubrzo završio i u zatvoru. Radić je na skupštini govorio o potrebi udruživanja seljaka u Hrvatsku seljačku zadругu, koja je vezana uz Hrvatsku poljodjelsku banku, te da ne treba osnivati versijske udruge jer su one vezane uz mađarsku državnu banku. Govorio je o nepravednosti financijske nagodbe s Mađarima, po kojoj je Hrvatska godišnje oštećena za milijun kruna. Poziva narod i opozicijske čelnike da organiziraju skupštine i bore se za financijsku samostalnost, veća ustavna prava, naročito za opće izborno pravo, za slobodu tiska, sastajanja i udruživanja.³²

Narodni pokret je u Podravini najviše došao do izražaja u Ludbregu i Kunovcu, gdje je u lipnju 1903. proglašen prijeki sud, te je došlo do krvoprolića kod kojeg je u Kunovcu poginulo 6 seljaka, a nekolicina njih ranjeno.³³ Nemiri su u veljači 1904. zahvatili i mjesta bliže okolice Molvi, Virje, Đurđevac, Pitomaču i Kloštar Podravski, na kojima je sudjelovalo oko 2.000 ljudi. Slijedom tih događaja, prema Miri Kolar-Dimitrijević, Radić uviđa da se nasilnim putem problemi neće riješiti, da se seljaštvo mora stranački organizirati, pretvoriti se u organizirani narodni pokret, te se na taj način boriti za pravdu. U tom smjeru u Podravini su uskoro organizirani skupovi koji su vodili osnivanju stranke. Do kraja 1903. godine održane su skupštine u Koprivnici, Đurđevcu i Novigradu u kući Stjepana Vedriša³⁴, na koje dolaze ljudi iz svih okolnih mjesta.³⁵

U Virju je 18. listopada 1903. u dvorani i gostioni Tottar održana pučka skupština koju su sazvali Peroslav Ljubić, Vid Cilinger, Eduard Tottar i Martin Grgić. Raspravljalo se o obrani od poplave, povećanju narodnog imetka, vođenju uspješne opozicije i tiskovnim prilikama. Pred oko 1.000 okupljenih Podravaca, između ostalih i Molvaraca, glavni govornik bio je dr. Heimrl, glavni suradnik Obzora.³⁶ Skupštini je trebao prisustvovati i Stjepan Radić, no u Koprivnici ga je zaustavio i zadržao gradski kapetan Krhač, te ga namjerno nije pustio da nastavi put u Virje. Oduševljeni ovim događajem stanovnici Molva tražili su pomoć i upute voditelja skupštine u Virju kako bi i oni organizirali takvu manifestaciju.³⁷ No prije molvarske skupštine javna tribina je organizirana u Novigradu Podravskom. Tamo je pred oko 2.000 ljudi govorio Antun Radić.³⁸

Pučka skupština u Molvama održana je 15. prosinca 1903. ispred škole, a okupilo se oko 1.000 stanovnika. Glavni organizatori su bili seljaci Mato Čelik, Franjo Ivančan i Mijo Sabolić, a kao gosti skupštini su se odazvali Eduard Tottar, Tomislav Barac i Peroslav Ljubić. Skupštini je predsjedao seljak Dragutin Šadek, koji je na početku pozdravio okupljene i dao riječ Peroslavu Ljubiću. Ljubić je govorio o potrebi financijske samostalnosti, te nepravednom odnosu Mađara prema Hrvatima. Pozvao je ljude da na izborima ne daju svoj glas mađaronima jer se takvi neće

³¹ Peroslav Ljubić u Virju 1892. otvara tiskaru u kojoj izdaje i uređuje list Podravec, koji 1905. mijenja naziv u Hrvatske novine, te postaje glasilo Hrvatske pučke seljačke stranke od broja 50, 14. prosinca 1905., do kraja 1906., kad u Zagrebu počinje izlaziti Dom. Od 1908. se Ljubić razilazi s Radićevom politikom, te ga kritizira i naziva "umišljenom veličinom i poznatom zagrizicom", i sve se više priklanja Hrvatsko-srpskoj koaliciji. Inače Ljubić je bio jedan od osnivača Hrvatske pučke seljačke stranke. Više o Ljubiću i izdavačkoj djelatnosti u Virju pogledati u: KRČMAR, Stjepan. Tiskare i izdavačka djelatnost u Virju. // Virje na razmeđu stoljeća I. Virje : Zavičajni muzej Virje, 1981. Str. 43-57. ; Pisma Peroslava Ljubića upućena Stjepanu Radiću objavljena su u: KRIZMAN, Bogdan. Korespondencija... nav.dj. ; KOLAR-Dimitrijević, Mira. Pisma Podravaca...nav.dj. Str. 71-118.

³² Više o sastanku vidjeti u: KOLAR-Dimitrijević, Mira. Kunovečka buna. // Podravina 4. Koprivnica : Meridijani, 2003. Str. 63-64.

³³ Isto.

³⁴ Više o sastanku u Novigradu u prosincu 1903. pogledati u: KOLAR-Dimitrijević, Mira. Politički život Novigrada Podravskog od drugog svj. rata. // Općina Novigrad Podravski : izabrane teme. Novigrad Podravski : Nakladna kuća dr. Feletar, 2001. Str. 94-95.

³⁵ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Kunovečka buna... nav.dj. Str. 70-71.

³⁶ Podravec, br. 21, 11(1903.)

³⁷ Isto, br. 22, 11(1903.)

³⁸ Isto, br. 24, 11(1903.)

boriti za slobodu i samostalnost. Dalje je govorio o potrebama veće slobode pojedinca, zaštite kućnog praga i neovisnosti sudstva. Tottar je govorio o potrebi veće slobode štampe, izbornom redu. Barac je govorio uglavnom o gospodarstvu, te problemima oko regulacije korita rijeke Drave. Oblast je na skupštini zastupao općinski bilježnik Kemić. Nakon održanih govora pučka skupština je donijela sljedeće rezolucije:³⁹

1. Narod sakupljen na javnoj tribini u Molvama traži od narodnih zastupnika da se u Saboru izbore za financijsku samostalnost.
2. Traži se proširenje izbornog prava, tako da svaki punoljetni Hrvat bez obzira na porez ima pravo glasa. Traži se sloboda štampe, sloboda sastajanja i udruživanja, zakon o slobodi izbora, zaštiti kućnog praga, uspostavu porote i zakon o neovisnosti sudaca.
3. Traži se da sva prava koja imaju Mađari, imaju i Hrvati: jezik, vojni znakovi, ustroj domobranske kadetske škole.
4. Traži se da Hrvatski sabor i Županijska skupština Bjelovarska-križevačke županije što prije osiguraju sredstva za uređenje korita Drave tamo gdje rijeka čini najviše štete.

Izabran je odbor koji će zajedno s odbornicima iz Novigrada izraditi prijedlog uređenja imovnih općina. U odbor su izabrani: Bolto Bratec, Mato Čelik, Karlo Šadek, Bolto Varga i Franjo Ivančan. Na kraju skupštine Ljubić se zahvalio narodu na odazivu, pritom pohvalivši Molvarce na odličnoj organizaciji. Skup je završen zajedničkim pjevanjem Lijepe naše.⁴⁰

Ponovna javna pučka skupština u Virju održana je 6. lipnja 1904. pred oko 1.000 ljudi. Glavna tema skupštine bila je regulacija korita rijeke Drave, te potreba što skorijeg stavljanja te teme na dnevni red u Saboru. Doneseni su i zaključci svega o čemu se raspravljalo, a kao predstavnici iz Molva zaključke su potpisali: Ivan Sabolek, Bolto Peti, Mato Čelik, Andro Halaček i Đuro Kokša.⁴¹

4. POČETCI HRVATSKE PUČKE SELJAČKE STRANKE U MOLVAMA

Svoju prvu političku jezgru na terenu iz koje se širio seljački pokret Radić je stvorio u Drnju, Torčecu, Đelekovcu, Sigecu i Hlebinama, koje je posjetio u svibnju 1904. i održao niz sastanaka u svrhu širenja svog političkog nauka. Sredinom kolovoza 1904. Radić je sastanke održao u Novigradu, Virju i Molvama, te tamo stvorio drugu političku jezgru na terenu. Podravina tako postaje glavno polazište ideje o hrvatskom seljačkom pokretu i stvaranju seljačke stranke.⁴² U Molvama je, dakle, u danima Velike Gospe 1904. u kući ratara Stjepana Žufike održan pouzdani sastanak o Hrvatskoj pučkoj seljačkoj stranci, koji je bio posjećen s oko 100 ljudi. Žufika je najprije pozdravio prisutne, a nakon čega je Stjepan Radić u dužem govoru razložio glavne misli, odnosno prvo sjeme buduće seljačke stranke.⁴³

Na osnivačkoj skupštini Hrvatske pučke seljačke stranke u prosincu 1904.⁴⁴ znatan udio zauzimaju Podravci: Tomo Jalžabetić, Svetomir Korporić, Rudolf Horvat, Fran Škrinjar, Ante Schlegel.⁴⁵ Hrvatske novine Peroslava Ljubića od 1905. do 1906. imaju ulogu stranačkih novina, a dionički kapital Hrvatske pučke seljačke tiskare Zagreb stvoren je velikim dijelom angažiranjem

³⁹ Isto.

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Isto, br. 22, 12(1904.)

⁴² PETRIĆ, Hrvoje. Općina i župa Drnje. Drnje : Nakladna kuća dr. Feletar, 2000. Str. 97-103.

⁴³ Podravac, br. 31, 12(1904.)

⁴⁴ Dana 22. prosinca prihvaćen je Program stranke, pa se taj dan uzima kao dan osnivanja. Prva Glavna skupština HPSS-a održana je 16. i 17. rujna 1905.

⁴⁵ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Kunovečka buna... nav.dj. Str.72-73.

bogatih seljaka Đurđevačke Podravine.⁴⁶ Koliku važnost Radić pridaje Podravini dokazuje i njegovo kandidiranje na izborima u Novigradu 1906. i 1908., a u Ludbregu 1908., 1910., 1913., 1920. i 1923.⁴⁷

Odmah nakon osnivanja Hrvatske pučke seljačke stranke, njene mjesne organizacije formiraju se diljem Podravine. Već 1905. ogranci stranke osnovani su u Đurđevcu, Ferdinandovcu, Pitomači, Podravskim Sesvetama, Kloštru Podravskom i Virju, a 1906. u Kalinovcu i Novom Virju.⁴⁸ Osnivačka skupština HPSS u Novigradu Podravskom, čiji organizator je bio Peroslav Ljubić, održana je 19. veljače 1905. pred oko 150 ljudi.⁴⁹ Stjepan Radić je 1905. godine i sam posjećivao podavska mjesta i održavao sastanke u svrhu jačanja stranke i osnivanja podružnica. Tako je 27. kolovoza u Drnju održao sastanak u kući Mije Imbriovčana,⁵⁰ a u Novigradu Podravskom u kući Ivana Stazića.⁵¹

Prvi pouzdani sastanak u Molvama nakon osnivanja HPSS-a održan je 15. travnja 1905. Tog dana je seljak Bolto Peti u svojoj kući sazvaio sastanak na koji se odazvalo oko 120 ljudi iz Molvi i Repaša. Svrha je bila da se prisutni upute u program stranke, te da se izabere povjerenik i pouzdanik stranke za područje Molva. Kao gost na sastanku je govorio Peroslav Ljubić, pri čemu je između ostalog objasnio postanak, ulogu i ciljeve stranke. Ljubić je također govorio o položaju Hrvata, obrazlagao pitanja carine, itd. Isticao je nužnost da HPSS oko sebe okupi hrvatsko seljaštvo, koje ukupno čini 90% naroda. Ljubić dalje govori: "Stranka se neće boriti bunama i batinom, već zakonom, umom i poštenjem, pa će ustati na obranu prava seljaka. Uspjeha će najviše biti kad HPSS u Sabor pošalje više svojih ljudi, kad će tamo svoju ulogu imati i seljak."⁵² Filozof Franjo Fancev iz Virja tumačio je prisutnima poglavlja iz knjižice "Hrvatska pučke seljačke stranka". Na sastanku, koji je trajao 2 sata i 30 minuta, prisustvovalo je i desetak žena, te se raspacalo svih 50 komada knjižica "Hrvatska pučka seljačka stranka".⁵³

U studenom 1905. u Molvama je održan još jedan pouzdani sastanak HPSS-a. Organizirao ga je povjerenik stranke Jozo Ivančan koji je najprije prisutnima opisao tijek prve glavne skupštine u Zagrebu, a nakon toga započeo raspravu o kandidatima za Sabor u Izbornom kotaru Novigrad Podravski. Naglasio je da su povjerenici HPSS-a u kotaru dobili nalog da skupljaju peticije za opće pravo glasa. Sastanku su prisustvovali članovi stranke iz Virja, Konaka, Šemovaca, Hampovice i Molva.⁵⁴

Hrvatske novine iz studenog 1905. pisale su da je Jozo Ivančan u to vrijeme skoro svake nedjelje držao sastanke u Molvama. Sastanke je držao svaki put u drugoj ulici kako bi nauk braće Radić spoznao svaki stanovnik mjesta. Vodio je i popis sudionika svakog sastanka, koji nažalost nisu sačuvani. Tako je jedan od sastanaka, na kojem je sudjelovalo oko 100 ljudi, u studenom organizirao i u kući Pere Sabolića u ulici Ključeci. Nakon što ih je sve zajedno pozdravio Ivančan je tom prilikom nazočnima rekao: "Vi si možete biti i neprijatelji u običnom životu, ali u radu

⁴⁶ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Pisma Podravaca...nav.dj. Str. 71-118.

⁴⁷ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Kunovečka buna... nav.dj. Str.72-73.

⁴⁸ VELAGIĆ, Savo. Matija Krog i radnički pokret u Đurđevcu i okolici. // Podravski zbornik 9. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1983. Str. 32-48.

⁴⁹ PETRIĆ, Hrvoje. Novigradska Podravina od ranog srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća. // Općina Novigrad Podravski : izabrane teme. Novigrad Podravski : Nakladna kuća dr. Feletar, 2001. Str. 77-78.

⁵⁰ PETRIĆ, Hrvoje. Općina i župa Drnje... nav.dj. Str. 97-103.

⁵¹ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Politički život Novigrada Podravskog... nav.dj. Str. 96.

⁵² Hrvatske novine, br.16, 13(1905.)

⁵³ Isto.

⁵⁴ Isto, br 45, 13(1905.)

političkom morate biti najsloženiji."⁵⁵ Sastanku je sudjelovao i Peroslav Ljubić, koji se također obratio Molvarcima.⁵⁶

Osmog prosinca 1905. Ivančan je održao 4. pouzdani sastanak u Molvama, kojem je prisustvovalo 200 ljudi. Ivančan je pritom govorio o nauci HPSS-a, Riječkoj rezoluciji, te okupljenima čitao knjižicu "Hrvati i Mađari". Hrvatske novine iz siječnja 1906. pišu kako se narod na tim sastancima protivio Riječkoj rezoluciji, te je istu osuđivao.⁵⁷ Na sastanak je došao i načelnik općine, seljak Karlo Šadek, koji je prije toga zatražio pozivnicu "jer je i on pristaša seljačke stranke, pa ga veseli što su seljaci počeli živjeti drugim životom i brinuti se za svoje stvari."⁵⁸

Redovni izbori u Novigradu Podravskom bili su raspisani za 3. svibnja 1906. Hrvatska pučka seljačka stranka je u ovom izbornom kotaru kandidirala Stjepana Radića. Prema izbornom cenzusu, od ukupno 30.000 stanovnika pravo glasa imalo je samo 354. Ljubićeve Hrvatske novine uputile su proglas svim izbornicima da glasaju za Radića, što međutim nije donijelo neki veći rezultat.⁵⁹ Na biralište je izašlo 295 izbornika, od čega je 185 glasovalo za mađarona Gejzu pl. Josipovića, 66 za Stjepana Radića, a 44 za novigradskog župnika Ivana Kristića, predstavnika Hrvatsko-srpske koalicije.⁶⁰

Hrvatske novine pisale su o pritužbi molvarskog bilježnika Ivkovića državnom odvjetništvu zbog sastanka u Molvama održanog uoči izbora 1906., na kojem je Radić navodno govorio "što nije smio".⁶¹ Stoga možemo zaključiti kako Radić, održavajući predizborne skupove u svom izbornom kotaru, nije stvari prepuštao slučaju, a također da je i u ovom navratu aktivno djelovao u Molvama.

Petog kolovoza 1906. održan je prvi sastanak HPSS-a u Molvama nakon održanih izbora. Oko sat vremena raspravljalo se o razvitku stranke, pojedinim domaćim potrebama i prilikama, te političkom položaju i uspjesima HPSS-a usprkos tome što stranka nije dobila zastupnika u Saboru. Gost sastanka bio je Peroslav Ljubić koji je istaknuo kako stranka u Molvama ima sve više "razboritih i bistrih" pristaša za koje se nada da će to svojim radom u budućnosti još više dokazati.⁶²

Jozo Ivančan, povjerenik HPSS-a u Molvama, početkom siječnja 1907. organizirao je u Molvama 4 pouzdana sastanka na kojima je izabrano 13 novih povjerenika. Ivančan je na sastancima uglavnom govorio o nauci Radića. Doneseni su zaključci u kojima se narodni zastupnici pozivaju da uvedu opće pravo glasa.⁶³

Stjepan Radić je u to vrijeme često dolazio u Podravinu. U Novigradu je tako na pučkoj skupštini, zajedno s bratom Antunom i Vinkom Lovrekovićem, pred 500 ljudi govorio u studenom 1906.⁶⁴ Sedmog srpnja 1907. Radić govori na javnoj skupštini HPSS-a u Novigradu, gdje se između ostalih skupila i nekolicina Molvaraca, pred posjetiteljima koji su uvelike napunili trg pred župnim stanom.⁶⁵ Ovaj događaj uzrokovao je to da su zabranjene skupštine HPSS-a u Virju

⁵⁵ Isto, br. 46, 13(1905.)

⁵⁶ Isto.

⁵⁷ Isto, br. 46, 13(1905.) i br. 1, 14(1906.)

⁵⁸ Isto, br. 1, 14(1906.) Šadek je osobnim dopisom u 4. broju Hrvatskih novina opovrgnuo ove tvrdnje, vjerojatno da se opravda pred vladajućim organima kotarske oblasti.

⁵⁹ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Politički život Novigrada Podravskog... nav.dj. Str. 96.

⁶⁰ HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina... nav. dj. Str. 53-64.

⁶¹ Hrvatske novine, br. 21, 14(1906.)

⁶² Hrvatske novine, br. 33, 14(1906.)

⁶³ Isto, br. 5, 15(1907.)

⁶⁴ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Politički život Novigrada Podravskog... nav.dj. Str. 96.

⁶⁵ Hrvatske novine, br. 28, 15(1907.)

i Molvama koje su se trebale održati. Molvarci su uzalud tražili da im se ipak dozvoli skupština krajem srpnja.⁶⁶

Skupština HPSS-a u Molvama održala se tek u rujnu 1907., na samu Malu Gospu. Kako se zbog obaveza na skupštinu nisu odazvali pozvani Vinko Lovreković i Tomo Jalžabetić, glavnu riječ pred 700 ljudi imali su Peroslav Ljubić i Franjo Vrtar iz Novigrada Podravske, član glavnog odbora stranke. Na skupu je sudjelovalo i oko 50 pristaša stranke iz Virja, Đurđevca, Novigrada i Hlebina, te velik broj žena. Skupštinu je otvorio Franjo Sabolek, te nakon toga dao riječ Ljubiću. Ljubić je govorio o promjenama u društvu od 1903., o osnivanju HPSS-a, politici seljaka, te teroru Frankovaca. Pozvao je seljake na udruživanje i izložio im je namjeru glavnog odbora stranke oko osnivanja "seljačkog saveza" kojim bi upravljao sam narod, koji bi narodu davao povoljne kredite, a udrugama nabavljao jeftinu robu. Nakon Ljubićeva izlaganja koje je trajalo više od sat vremena govorio je Franjo Vrtar. Vrtar je govorio o odnosima s Mađarima, politici na europskoj sceni, o slavnim djelima Bismarcka i Garibaldija. Pozvao je seljake da stanu pod barjak Hrvatske pučke seljačke stranke koja je prva počela skrbiti za politički i gospodarski odgoj naroda i koja traži za seljaka sva ona prava koja uživaju drugi staleži. Na kraju skupštine narod je odpjevali Lijepu našu, te se do kasno u noć raspravljalo o rečenim stvarima. Hrvatske novine od 7. rujna zaključile su kako je upravo ta skupština osigurala "sjeme zdravoj nauci" HPSS-a u Molvama.⁶⁷

Prema pisanju Doma, službenog lista HPSS-a, u ožujku 1907. Molve su, uz Hlebine i Drnje, "nepredobivena tvrđava seljačke stranke u Podravini".⁶⁸

5. SUKOBI RADIĆEVACA I FRANKOVACA UOČI IZBORA 1908.

Sredinom veljače 1907. održani su mjesni izbori u Novigradu, Virju i Molvama. U Novigradu i Molvama pobjedila je HPSS, dok je u Virju pobijedila Čista stranka prava, tzv. frankovci. Peroslav Ljubić u Hrvatskim novinama u članku "Pobjeda gluposti u Virju" pobjednike naziva "frankovskim telićima".⁶⁹

U to vrijeme nisu bile rijetke svađe među političkim protivnicima. Kad su se molvarski radićevci Štefo Žufika i Mato Balogović vraćali kući sa skupštine frankovaca, koja se u kolovozu 1907. održala u Đurđevcu, putem su se verbalno posvađali s učiteljem u Podravskim Sesvetama, Tomcem, i župnikom Gerberom. Ovi su ih vrijeđali i nazivali ih oslekima.⁷⁰

Uoči izbora za Sabor 1908. jedan od najosjetljivijih problema u široj okolini Molvi već duži niz godina bio je onaj oko problematike zemljišne zajednice. Već je 1903. na skupštini izabran odbor koji je trebao predložiti uređenje imovne općine u Molvama i Novigradu. Narod u Molvama bio je podijeljen u stavovima glede gospodarenja zemljom. Četvrtog veljače 1904. trebao se obaviti izbor Odbora zemljišne zajednice, no većina ljudi je bila protiv i oštro osuđivala pedesetak ljudi koji su se slagali s tim.⁷¹ Siromašnija većina plašila se prijevare oko zemljišta kod podjele domaćinstvima ako u odbor uđu pristalice mađarona. Većina ljudi koji su se protivili izboru kasnije su postali pristaše HPSS-a. Stvari su se dodatno ispolitizirale kad je 12. studenog 1907. obavljen izbor Odbora zemljišne zajednice. Hrvatske novine od 28. studenog 1907. pišu da

⁶⁶ Isto, br. 30, 15(1907.)

⁶⁷ Hrvatske novine, br. 37, 15(1907.)

⁶⁸ PETRIĆ, Hrvoje. Općina i župa Drnje... nav.dj. Str. 97-103.

⁶⁹ Isto, br. 8 i 12, 15(1907.)

⁷⁰ Isto, br. 33, 15(1907.)

⁷¹ Isto, br. 4, 12(1904.)

je izbor tekao u redu samo što su neki "mađaroni i smutljivci"⁷² pokušali ući u odbor, no s 21 glasom su ostali u manjini. Pristaše HPSS-a su dobile 55 glasova. Tako je predsjednikom postao Franjo Ivančan, a u odbor su ušli još i: Štefo Krznarić, Marko Popec, Mijo Franjo, Mato Čelik i Andro Halaček. U računarski odbor izabrali su Štefo Žufika, Štefo Vincek, Mato Halaček i Jozo Gjukić.⁷³

Mato Čelik i Antun Kopričanec, Izbornici i pristaše HPSS-a u Molvama, te Ivan Šimunović i Franjo Hasan iz Novigrada, u prosincu 1907. izjavili su za Hrvatske novine da neće nikad glasovati za kandidata koji ima uvjerenje da seljak nije za Sabor i koji služi tuđinskoj misli i politici. Pritom su naime aludirali na sastanke Ivice Franka i Ive Elegovića u Virju i Novigradu, te na Frankovu kandidaturu u Novigradu. Pozivajući sve Hrvate da slijede njihov primjer izjavili su da za frankovce mogu glasovati samo "slijepci i neznalice", te da oni ne žele biti robovi čovjeka koji vodi pregovore s varalicama i drugim neprijateljima Hrvatskog naroda, koji pišu i rade protiv "naše slavenske braće".⁷⁴

U svrhu preizborne kampanje za Ivicu Franka, Molve je u siječnju 1908. posjetio Juraj Tomac⁷⁵, domaći sin i jedan od pravaških prvaka u to doba. Tomcu su se pridružili Ivice Frank, Lauš, Peršić i Sabolić, te su u Molvama održali skupštinu. Skupština je organizirana iz razloga jer su načelnik Šadek i učitelj Trbuljak obećali svoj glas Franku, a navodno je i župnik Tomašić podržavao i pomagao frankovce.⁷⁶ Skupština je doživjela potpuni poraz jer su na njoj sudjelovali većinom izbornici i pristaše HPSS-a, po pisanju Hrvatskih novina "da upoznaju frankovce i da istrijebe frankovački korov".⁷⁷ Ivica Frank je na skupu bio toliko izvrijeđan da uslijed "ovacija" nije uspio ni progovoriti, već se zajedno s pratnjom morao sakriti. Radićevci su mu skandirali: "Ne trebamo vas! Dolje!", te su stanovništvu dijelili brošuru "Frankova politička smrt".⁷⁸ U bijesu zbog propalog skupa u Molvama Frankov list "Hrvatsko pravo" pisao je 8. veljače 1908. da "Radić i Ljubić tružu narod rakijom i vinom", dalje je pisao o izbornom sastanku u Molvama i divljaštvu radićevaca: "Sastanak se održavao u gostioni gospodina Tomca. Pristaše "seljačke muke" stadoše se pripravljeni da skupštinu osujete. Čim naši govornici htjedoše govoriti započne pijana rulja djece do 14 godina i nekolicina neozbiljnih bučiti, vikati i klopiti u tepsije tako da je sastanak prekinut. Kasnije je sastanak ipak održan te je u toj "kuli radićevaca" osnovan klub stranke prava. Živio zato svijesni preporoditelj seljaštva rakijom i vinom Stjepan Radić i njegov trabant Ljubić sa svojim lažljivim torbakom Hrvatske novine."⁷⁹ HPSS-ovci Mato Ivančan, Marko Ivančan, Mato Krznarić, Ivan Peti, Marko Bratec, Pavo Sraček i Josip Hontić reagirali su

⁷² Mislivši pritom najvećim dijelom na frankovce.

⁷³ Hrvatske novine, br. 48, 15(1907.) ; Nešto više o problematici zemljišnih zajednica u Podravini pogledati u: FELETAR, Dragutin. Podravina. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1989. Str. 133-154.

⁷⁴ Isto, br. 1, 16(1908.)

⁷⁵ Juraj Tomac je rođen u Molvama 17. travnja 1866. godine kao sin trgovca i gostioničara. Pošto je završio školovanje zaređen je za svećenika 1889. godine. Kao upravitelj župe djelovao je u Ljubešćici, Svetom Ivanu Žabno, Leskovcu i Čuntiću, a najveći dio života proveo kao župnik u Vojnom Križu kraj Čazme, gdje je 14. ožujka 1930. umro i bio pokopan. Tomac je općenito bio poznat zbog svoga rodoljublja kao vatreni pristaša političkih ideja Ante Starčevića. Baveći se politikom, saborskim zastupnikom prvi put postaje 1903. godine. Bavio se politikom do prvog svjetskog rata, kad se zbog slabog zdravlja prestaje aktivno baviti politikom. Pisao je u mnogim političkim časopisima i bio dobar govornik. U Hrvatski sabor biran je ukupno 5 puta i to u u izbornim kotarima Biškupec, Sveti Ivan Žabno i Novi Marof. ŠADEK, Vladimir. Prilozi o Juraju Tomcu – Molvarcu koji je pet puta zaredom biran u Hrvatski sabor. // MIL : Molvarski informativni list 19. Molve : Općinsko vijeće Općine Molve, 2004.

⁷⁶ Drugi izvor pak govori da su učitelj i načelnik morali svoj glas dati Rauchovom kandidatu Miksiću. Hrvatske novine, br. 4, 16(1908.)

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ Isto, br. 5, 16(1908.)

⁷⁹ Isto, br. 6, 16(1908.)

na događaje dopisom u Hrvatske novine. Pisali su o porazu frankovaca u Molvama: "U krčmi Mirka Tomca skupilo se 200-300 ljudi, a mnogi su od njih ponijeli svoje "instrumente". Najprije je govorio načelnik Karlo Šadek, koji zapovijedi svima da slušaju i ne upadaju u riječ dok govornici ne završe. Čim je Ivica Frank došao za govornicu narod počne prosvjedovati vičući: "Dolje Židov Frank! Dolje Šadek! Slava Starčeviću!". Potom narod zapjeva "Lijepu našu" nakon čega počnu uzvici: "Živjela Hrvatska pučka seljačka stranka i njezin kandidat Stjepan Radić". U "počast" Franku zaori glazba od lonaca i pokrivača. Frank je pobjegao a Peršiću rekoše da se ne treba bojati jer pristaše HPSS-a neće nikome zlo i štetu nanijeti. Isto je bio izvrijeđan Martin Lauš kad je pokušao tumačiti zakon o zemljišnim zajednicama. Nakon toga je ponovno otpjevana himna, te se narod razišao kućama."⁸⁰

Pred izbore u veljači 1908. Stjepan Radić je održavao sastanke u svom izbornim kotaru, te tako posjetio Golu, Drnje, Sigetec, Hlebine, Delove, Novigrad i Molve. Naročito je pritom uspio sastanak u Molvama, gdje je Radić bio vrlo lijepo dočekan. Pod dojmovima na događaje u Tomčevoj krčmi Radića se htjelo dočekati u velikom stilu, uz barjake i tamburaše, no na nagovor Ljubića od toga se odustalo. U Molvama je tada bilo 28 izbornika, od kojih 4 činovnika, te se predviđalo da će za Radića glasovati 18.⁸¹ Novigradski kotar je pak imao sveukupno 334 izbornika.

Izbori su održani 27. veljače 1908. Kako ni jedan od kandidata nije dobio apsolutnu većinu, za dva kandidata s najvećim brojem glasova raspisan je drugi krug izbora. Kao što je vidljivo iz predizborne kampanje najžešća borba se odigrala između Stjepana Radića i Ive Franka, koji su dobivši najveći broj glasova ušli u drugi krug. Tjedan dana kasnije, 5. ožujka, Radić je dobio 160 glasova izbornika i pobijedio Franka koji je dobio 111 glasova.⁸²

Ivica Frank je u predizornoj kampanji održavao skupove diljem cijelog kotara. S tom namjerom je osim Molva posjetio Virje, Golu, Peteranec, Drnje, Hlebine i Novigrad. Pozitivan izborni rezultat ostvario je u Virju, gdje je od 100 glasova izbornika dobio 51 glas, te Virje tada dobiva naziv "Frankova kula".⁸³

Kampanja je protekla u izbornom teroru frankovaca, koji nisu birali sredstva da dođu do glasova. Išlo se do te mjere da su se protivnicima lupalo prozore na kućama, a također se i prijetilo. Vladimir Frank se grozio činovnicima da će biti otpušteni s posla ako ne dadu svoj glas Franku. Prijetilo se Šadeku, načelniku u Molvama, Budaju, blagajniku u Molvama, Navratilu, bilježniku u Virju, i Topolčiću, blagajniku u Novigradu. Poslije prvog izbornog kruga frankovci su napali Franju Saboleka iz Molvi i odveli ga nasred ulice. Kasnije ga je kući pratilo 5 ljudi kako ga ovi ponovno nebi napali. Usprkos svemu Frank je u Molvama dobio samo 4 glasa izbornika.⁸⁴

Nasuprot frankovcima Peroslav Ljubić je, forsirajući klub Hrvatsko-srpske koalicije, u kampanji išao do te mjere da je u Hrvatskim novinama o Franku pisao toliko loše da su podravski seljaci o njemu stekli najgore moguće mišljenje. Doživljavali su ga kao "čifutskog advokata" i "špekulanta". Nakon izbora je navodio imena Židova koji su glasovali za Franka, time još više podižući tenzije.⁸⁵

⁸⁰ Isto.

⁸¹ Isto, br. 7, 16 (1908.)

⁸² HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina... nav. dj. Str. 53-64.

⁸³ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Ban Pavle Rauch i Podravina. // Podravski zbornik 24/25. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1999. Str. 113.-136.

⁸⁴ Hrvatske novine, br. 10 i 11, 16 (1908.)

⁸⁵ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Ban Pavle Rauch... nav.dj. Str. 113.-136.

Radić je izbornu pobjedu dočekaao u vrlo svečanom ambijentu, pred oko 5.000 ljudi.⁸⁶ Narod mu je izražavao ovacije, a nekoliko seoskih djevojčica u bjelini predalo mu je cvijeće. Ivan Sabolek iz Molvi napisao je i pjesmu posvećenu Radiću i HPSS-u, koju je u trenutku Radićeva dolaska na biralište pjevalo 30 molvarskih mladića. Hrvatske novine iz ožujka 1908. pišu da se takvo oduševljenje ne pamti u novigradskom izbornom kotaru.⁸⁷

6. IZBORI U NOVIGRADU PODRAVSKOM DO POČETKA 1. SVJETSKOG RATA

Stjepan Radić je već u siječnju 1909. ponovno posjetio Molve. Tada je održao pouzdane sastanke i u Virju, Goli, Hlebinama, Novigradu, Miholjancu i Donjim Mostima.⁸⁸ O događajima na sastancima Hrvatske novine nisu pisale, vjerojatno iz razloga jer se Ljubić tada već duboko razišao s Radićem. Hrvatske novine od tada su se Radićem bavile više u negativnom kontekstu, pri čemu Radić Ljubiću nije ostao dužan, te je u političkim govorima Ljubića nazivao prebjegom koji je mijenjao stranke i politiku poput kameleona. U kasnijim brojevima ima vrlo malo podataka o Molvama, kao i o predizbornim događanjima u mjestu.

O Molvama nalazim nalazim još nekoliko zanimljivih podataka. Prvi govori da je 14. prosinca 1908. obavljen izbor za novog općinskog načelnika. Izabran je dotadašnji bilježnik Jaković, za kojeg Hrvatske novine pišu da je "marljiv i zauzet činovnik".⁸⁹ Mira Kolar-Dimitrijević objavila je 1992. rad o pismima Podravaca braći Radić. Pismo upravi Doma poslao je i Ivan Sabolek iz Molvi 1912. godine, u kojem moli uredništvo da objavi pjesmu "Hrvatskom seljaku", a potpisuje se kao pristaša HPSS-a.⁹⁰

Prema novom izbornom zakonu iz 1910.⁹¹ broj izbornika u Molvama popeo se na 355. Interni dopisnik Hrvatskih novina iz Molvi prognozirao je da će HPSS dobiti oko 300 glasova izbornika. Predviđalo se da u novigradskom izbornom kotaru, koji je od tada umjesto 334 imao 3462 izbornika, pobjeda seljačke stranke neće biti upitna.⁹²

Izbori su održani 28. listopada 1910., a prema predviđanjima pobijedio je kandidat HPSS-a, Tomo Jalžabetić iz Đurđevca. On je od 2344 izbornika, koji su izašli na izbore, dobio 1230 glasova. Pravaš Mirko Puk, odvjetnik iz Gline, dobio je 865 glasova, a Peroslav Ljubić je ispred Hrvatsko-srpske koalicije dobio 249 glasova.

Naredni izbori održani su već 15. prosinca 1911. U Novigradu je izborima od 3474 izbornika pristupilo 2010. Ponovno je u Sabor izabran Tomo Jalžabetić, ovaj put sa 1299 dobivenih glasova. Mirko Puk je dobio 711 glasova izbornika.

Posljednji izbori prije rata održani su 16. prosinca 1913. U Novigradu je od 3684 izbornika na biralište izašlo 1729. Po treći put zaredom je u Sabor bio izabran Tomo Jalžabetić, ovaj put sa dobivenih 1068 glasova. Pravaški kandidat Andrija Ljubić dobio je 661 glas izbornika.⁹³

⁸⁶ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Politički život Novigrada Podravskog... nav.dj. Str. 98.

⁸⁷ Hrvatske novine, br. 10 i 12, 16 (1908.)

⁸⁸ Isto, br. 5, 17(1909.)

⁸⁹ Isto, br. 51, 16(1908.)

⁹⁰ Pjesmu Ivana Saboleka i ostala pisma vidi u: KOLAR-Dimitrijević, Mira. Pisma Podravaca...nav.dj. Str. 71-118.

⁹¹ Od tada je pravo glasa imao svaki seljak, obrtnik i trgovac koji je plaćao barem 5 forinti izravnog poreza.

⁹² Hrvatske novine, br. 36, 17 (1909.)

⁹³ HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina... nav. dj. Str. 53-64.

ZAKLJUČAK

U ovom radu pokušao sam, na osnovu svih pronađenih raspoloživih izvora, dati što vjerniji prikaz političkih događanja u Molvarskoj Podravini. Upravo iz razloga iskoristivosti izvora rad je podijeljen na najlogičnija poglavlja, te tematiku o kojoj je najviše podataka pronađeno. Prvi dio rada govori o osnivanju općina na području nove Bjelovarsko-križevačke županije, te izbora koji su uslijedili. Novoosnovana Općina Molve pripala je u administrativni sastav Kotara Virje, te Izbornog kotara Novigrad Podravski, gdje je uz određene povremene promjene i ostala do 1. svjetskog rata. Za razdoblje do početka 20. stoljeća pronašao sam podatke, o političkoj situaciji neposredno vezanoj za Molve, u pregledu brojnih radova o izborima za Hrvatski sabor u Podravini. O Izbornom kotaru Novigrad Podravski najviše je napisao Rudolf Horvat, a na njega se kasnije nadovezuju Blaž Madjer i ostali koji su u svojim radovima pisali o izborima, vezano najčešće uz povijesni pregled općina Virje i Novigrad. Nešto konkretnije podatke o stanju na terenu i odnosima između pojedinih političara pronašao sam za razdoblje kraja 19. i početka 20. stoljeća. To je razdoblje kada u Virju počinje izlaziti list Podravec, u kojem doduše najviše podataka ima o samom Virju, gdje često pojedinci s terena pišu dopise koje je urednik Peroslav Ljubić objavljivao. Najviše podataka u Podravcu odnosi se na javni red i mir, gospodarstvo, školstvo, katoličku zajednicu i kulturu, te se ove teme također mogu prilično korektno obraditi u nekom budućem radu. Naročito se to odnosi na razdoblje od 1895. do 1910.

Opozicijski karakter Podravca dovodi do toga da se početci seljačkog pokreta vrlo vjerno opisuju. List piše o sastancima i pučkim skupštinama u svim mjestima Virovske Podravine, a često piše i o stvarima koje napadaju politiku Vlade što dovodi do cenzure u mnogim brojevima. Vrlo važnu ulogu u seljačkom pokretu imaju Molve. Sastanci su česti, vrlo posjećeni i plodonosni. Ključnu ulogu na terenu kao Radićev glasnogovornik imao je upravo Peroslav Ljubić, kome HPSS kasnije može zahvaliti na odličnom izravnom radu među ljudima, a s druge strane svakodnevnom prodiranju do njih kroz list Podravec. Podravec kasnije mijenja ime u Hrvatske novine i godinu dana ima ulogu službenih stranačkih novina. Ljubić i u Molvama odigrao važnu ulogu u formiranju stranačke organizacije jer je prisustvovao skoro svim sastancima, održao važne govore i ukazao stanovništvu na njegova prava. Stjepan Radić je isto tako u više navrata posjećivao Molve i okolna mjesta gdje ga je narod prihvaćao kao svog pučkog tribuna, borca za prava običnog čovjeka, seljaka. Upravo je Podravina kroz dvije jezgre na terenu iznjedrila HPSS kao jaku stranačku organizaciju, a kasnije je još više jačala statusom "nepredobivenih tvrđava HPSS-a". Molve su dakle cijelo to vrijeme jedan od stupova seljačke stranke.

U kampanji oko izbora za Sabor 1908. Hrvatske novine pišu o čestim stranačkim skupovima. Mnogo je podataka o kampanji Stjepana Radića, ali isto tako i o skupovima Ivice Franka. Njihova politička borba prikazana je i u brojnim događanjima u Molvama, gdje Frankovi pristaše ne uspijevaju izbornike otuđiti od HPSS-a. Franku u kampanji ne pomaže ni podrška svećenika Juraja Tomca, inače rođenog Molvarca. Zanimljivi su prikazi izbornog terora, prijatni činovnicima, fizičkih sukobljavanja, itd. Na kraju pak prikaz izbornog slavlja Radićevih pristaša nakon drugog kruga glasovanja, gdje oduševljeni Molvarci ponovno iskaču u krupni plan.

Pred sam 1. svjetski rat nalazim vrlo malo podataka o Molvama i okolici, samim time jer 1912. Hrvatske novine prestaju izlaziti. Posljednji izbori održani 1913. imat će mali značaj za dane koji dolaze. Teški ratni dani odvući će mirne Podravce na brojna bojišta diljem Europe, a one koji i ostaju na svom ognjištu zadesit će zlo još većeg siromaštva. Niti godine nakon rata neće donijeti neku veliku promjenu kod ovih ljudi. Siromaštvo će ostati, samo će lošeg gospodara zamijeniti još gori. Ostat će privrženost podravskog seljaka Stjepanu Radiću, koja će se dalje

širiti Hrvatskim zemljama poput plime. Molve će pak dobiti Franju Novakovića, koji će kasnije stajati uz bok najvećim borcima za prava seljaka u Podravini.

LITERATURA

1. FELETAR, Dragutin. Demografske značajke Općine Molve. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998.
2. FELETAR, Dragutin. Podravina. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1989.
3. HORVAT, Rudolf. Hrvatska Podravina. Koprivnica : Nakladna kuća "Dr. Feletar", pretisak 1997.
4. Hrvatske novine. Virje, 13(1905.) ; 14(1906.) ; 15(1907.) ; 16(1908.) ; 17(1909.).
5. JALŠIĆ, Draženka. Povijesni zapisi i legenda o štovanju Čudotvorne Majke Božje Molvarske. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998.
6. KOLAR-Dimitrijević, Mira. Ban Pavle Rauch i Podravina. // Podravski zbornik 24/25. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1999.
7. KOLAR-Dimitrijević, Mira. Kunovečka buna. // Podravina 4. Koprivnica : Meridijani, 2003.
8. KOLAR-Dimitrijević, Mira. Pisma Podravaca Stjepanu i Antunu Radiću. // Podravski zbornik 18. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1992.
9. KOLAR-Dimitrijević, Mira. Politički život Novigrada Podravskog do drugog svj. rata. // Općina Novigrad Podravski : izabrane teme. Novigrad Podravski : Nakladna kuća dr. Feletar, 2001.
10. KRČMAR, Stjepan. Tiskare i izdavačka djelatnost u Virju. // Virje na razmeđu stoljeća I. Virje : Zavičajni muzej Virje, 1981.
11. KRIZMAN, Bogdan. Korespondencija Stjepana Radića I (1885-1918). Zagreb, 1972. ; II (1919-1928), Zagreb, 1973.
12. MADJER, Blaž. Časti i dobru zavičaja. Zagreb, pretisak 1992.
13. MAGJEREC, Juraj. Majka Božja Molvarska. Rim 1957.
14. MATIŠIN, Martin. Civilna uprava od 1871. do 1945. // Virje na razmeđu stoljeća 4(1991)
15. MATIŠIN, Martin. Virje u prošlosti. // Virje na razmeđu stoljeća 4(1991)
16. MRAZ, Stjepan. Hrvatski državotvorni pokret i njegov odraz na Hlebine. // Hlebine u srcu : Hlebinski almanah 2. Hlebine : N.K. Lipa, 1996.
17. PETRIĆ, Hrvoje. Novigradska Podravina od ranog srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća. // Općina Novigrad Podravski : izabrane teme. Novigrad Podravski : Nakladna kuća dr. Feletar, 2001.
18. PETRIĆ, Hrvoje. Općina i župa Drnje. Drnje : Nakladna kuća dr. Feletar, 2000.
19. PETRIĆ, Hrvoje. Pregled povijesti Molvarske Podravine. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998.
20. Podravec. Virje, 5(1897.) ; 11(1903.) ; 12(1904.).
21. Podravski glasnik. Virje, 1(1898.).
22. ŠADEK, Vladimir. Prilozi o Juraju Tomcu – Molvarcu koji je pet puta zaredom biran u Hrvatski sabor. // MIL : Molvarski informativni list 19. Molve : Općinsko vijeće Općine Molve, 2004.
23. ŠANJIC, Josip. Molve-sjećanja. Koprivnica : "Mali Princ", 1997.
24. ŠPOLJAR, Rudolf. Razvoj obrazovanja i školstva u Molvama i okolici. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998.
25. VELAGIĆ, Savo. Matija Krog i radnički pokret u Đurđevcu i okolici. // Podravski zbornik 9. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1983.

PRILOG

Pjesma Ivana Saboleka iz Molvi spjevana u čast i slavu Stjepana Radića, koju je u Novigradu Podravskom na slavlju povodom izborne pobjede pjevalo 30 molvarskih mladića.⁹⁴

1.
Živio predsjednik
seljačke nam stranke
Stjepan Radić, blagi sin -
Hrvatice majke!

2.
Živio nam kandidat
pun umnih darova
Bog da bio zastupnik
Hrvatskog naroda!

3.
On je učen, pravedan -
pak je vrijedan toga
sva Hrvatska mu kliče
živio ljeta mnoga!

4.
Svaka točka programa
što u knjizi kaže,
kruna jedan milijun
ne može da svaže!

5.
Zasluga je Radićeva
od velike cijene
ne može je platiti
sve drago kamenje!

6.
Sava, Drava kuda teče,
neka svakom javi:
da je Radić Hrvat-Slaven
i kršćanin pravi!

7.
Da puk digne iz neznanja
on se muči, trudi,
zahvalnosti zbog toga naše
prepune su grudi!

8.
A nauka Radićeva
nek' svijetom romoni,
kud su brda hrvatska
i ravni dolovi!

9.
Hvala mu se orila -
na milijun grla,
jer ga majka rodila
seljakinja vrla!

10.
Neka mu se slavi ime
kud god sunce grije,
a ljubav ga svud nek prati,
gdje Hrvati žive!

⁹⁴ Hrvatske novine, br.12, 16 (1908.)

SUMMARY

The territory of Varaždin Military border was united and joined with the civil Croatia by the king's manifest of 8 June 1871. The newly established Bjelovar-Križevci county was split into administrative districts, which in turn were further divided into municipalities.

One of the new municipalities was Molve. Since then, certain political groups and their activities were felt more in the entire area, especially notable in the elections for Croatian parliament Sabor that followed. Voters from Molve went to Novigrad Podravski to cast their vote, which served as the county election seat at that time.

In the beginning of the 20th century, Molve's part of Podravina witnessed political activities of Radić brothers. Numerous local assemblies and meetings resulted in forming of new chapters of their Croatian Peasants' Party all over Podravina. In those days, Stjepan Radić kept visiting Molve, holding political rallies and meetings.

The 1908 election campaign saw fierce political clash between the opposing political followers of Stjepan Radić and Ivica Frank in Novigrad electorate. At the time, Croatian Peasants' Party had most of the electors, who disrupted their opponents' rallies. Eventually Radić won elections in the second round of voting, to the excitement of numerous peasants who celebrated his victory on Novigrad's main square.

Until the World War One, Croatian Peasants' Party and their candidate, Tomo Jalžabetić from Đurđevac, kept winning all further elections.